

Єлизавета ГНАТЧУК

Хмельницький національний університет

<https://orcid.org/0000-0003-2989-3183>

e-mail: liza_veta@ukr.net

ПРАВИЛА ТА МЕТОД ПІДТРИМКИ ПРИЙНЯТТЯ РІШЕНЬ ЩОДО МОЖЛИВОСТІ СУРОГАТНОГО МАТЕРИНСТВА НА ОСНОВІ ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА

Розроблені правила та метод підтримки прийняття рішень щодо можливості сурогатного материнства на основі цивільного права, які ґрунтуються на врахуванні вимог, наданих експертами галузі медичного права щодо процедури сурогатного материнства, унеможливають прийняття некоректних (неправомірних) рішень щодо можливості/неможливості сурогатного материнства. Використання розробленого методу забезпечує обґрунтоване та юридично коректне рішення щодо можливості або неможливості проведення процедури сурогатного материнства, підвищує рівень коректності прийнятих рішень щодо сурогатного материнства, формалізує процес прийняття рішень щодо можливості сурогатного материнства та є теоретичним підґрунтям для розроблення системи підтримки прийняття рішення щодо можливості сурогатного материнства на основі цивільного права.

Ключові слова: підтримка прийняття рішень, сурогатне материнство, система підтримки прийняття рішень.

Yelyzaveta HNATCHUK

Khmelnytskyi National University

RULES AND METHOD OF SUPPORTING THE DECISION-MAKING ABOUT THE POSSIBILITY OF SURROGATE MOTHERHOOD BASED ON THE CIVIL LAW

The possibility of having a child is an important indicator of the reproductive health of the population. 10-15% of Ukrainian families are infertile. Most of them resort to the use of assisted reproductive technologies, which are currently developing rapidly in Ukraine. The essence of surrogate motherhood is that the fertilized egg is transplanted into the body of a genetically foreign woman who gives birth and gives birth not for herself, but for a couple who for various reasons can not have children. The productivity of health workers is significantly increased through the successful implementation and use of decision support systems.

None of the known decision support systems is designed to support decision-making on the possibility of surrogacy, taking into account the rules of civil law. So, today, the urgent task is to develop a system of supporting the decision-making about the possibility of surrogate motherhood based on the civil law, for which we must first develop rules and methods of supporting the decision-making about the possibility of surrogate motherhood based on the civil law, which is the purpose of this study.

Developed rules and methods of supporting the decision-making about the possibility of surrogate motherhood based on the civil law, on the basis of the requirements of medical law experts on the procedure of surrogate motherhood, make it impossible to make incorrect (illegal) decisions on the possibility / impossibility of surrogate motherhood. The use of the developed method provides a reasonable and legally correct decision on the possibility or impossibility of surrogate motherhood, increases the correctness of decisions on surrogate motherhood, formalizes the decision-making process on the possibility of surrogate motherhood and is the theoretical basis for developing a system of supporting the decision-making about the possibility of surrogate motherhood based on the civil law.

Keywords: supporting the decision-making, surrogate motherhood, decision support system.

Постановка проблеми у загальному вигляді

та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями

Важливим показником стану репродуктивного здоров'я населення є можливість народження дитини. 10-15% українських сімей є безплідними. Більшість з них вдаються до застосування допоміжних репродуктивних технологій, які наразі бурхливо розвиваються в Україні.

На сьогоднішній день у світі існує велика кількість видів допоміжних репродуктивних технологій, що застосовуються при лікуванні безпліддя. Аналізуючи зміст Наказу МОЗ України № 787 [1] можна зробити висновок, що в Україні застосовуються наступні різновиди допоміжних репродуктивних технологій [2]: екстракорпоральне запліднення; внутрішньоматкова інсемінація; донатія гамет або ембріонів; сурогатне материнство – перенесення гамет, зигот або ембріонів до фаллопієвої труби.

Суть сурогатного материнства полягає у тому, що запліднена яйцеклітина пересаджується до організму генетично сторонньої жінки, яка виношує і народжує дитину не для себе, а для подружжя, яке з різних причин не може мати дітей.

Головна проблема сурогатного материнства в Україні — це відсутність чіткого механізму дій, особливо коли учасниками програми планують бути громадяни тих країн, де таку процедуру заборонено (Франції, Швеції, Угорщини, Німеччини, Ісландії, Італії, Японії, Швейцарії, Пакистану, Саудівської Аравії, Сербії) [3]. Низька обізнаність населення стосовно процедури сурогатного материнства породжує дискусії та появу дезінформації, що шкодить її меті, а саме – боротьбі з безпліддям [4].

Для захисту майнових та немайнових прав й законних інтересів осіб, які беруть участь у програмі сурогатного материнства, можна застосувати такі юридичні засоби:

- 1) підготовка договору між сурогатною матір'ю та біологічними батьками про виношування дитини;
- 2) оформлення письмової згоди біологічних батьків на виношування сурогатною матір'ю ембріона, отриманого в результаті екстракорпорального запліднення (рекомендаційний характер);
- 3) оформлення письмової згоди сурогатної матері на виношування ембріона біологічних батьків;
- 4) підготовка заяви сурогатної матері про відсутність претензій до біологічних батьків після закінчення програми сурогатного материнства (рекомендаційний характер);
- 5) оформлення згоди сурогатної матері на запис біологічних батьків як батьків дитини в органах реєстрації актів громадянського стану (рекомендаційний характер) [5].

Лікар (медична установа) як виконавець послуги зобов'язана вчасно надавати необхідну, повну і достовірну інформацію про послуги для того, щоб забезпечити право споживача на вибір медичного закладу та лікуючого лікаря. Ця інформація повинна бути надана ще до укладення договору про застосування допоміжних репродуктивних технологій, оскільки вона повинна бути висвітлена і в договорі про сурогатне материнство. Сторони мають отримати повну інформацію про можливі варіанти запліднення та отримати всебічну та детальну консультацію від лікаря (медичного закладу), який буде здійснювати процедуру імплантації ембріону сурогатній матері. Виконавець зобов'язаний надавати медичні послуги з використанням сучасних методів діагностики і лікування, в повному обсязі відповідно до договору, а також забезпечувати участь висококваліфікованого медичного персоналу для надання послуг за цим договором [5].

Продуктивність праці медичних працівників значно підвищується завдяки успішному впровадженню та використанню систем підтримки прийняття рішень [6].

В [7] авторами було проведено огляд основних юридичних проблем сурогатного материнства; визначено необхідні вимоги та юридичні рекомендації до потенційної сурогатної матері, до потенційних батьків, до потенційного виконавця послуги.

Крім цього, автори [7] провели огляд відомих систем підтримки прийняття рішень для галузі медичного права, який показав, що жодна з відомих систем підтримки прийняття рішень не призначена для підтримки прийняття рішень щодо можливості сурогатного материнства з врахуванням норм цивільного права.

Формування цілей статті

Отже, на сьогодні *актуальною задачею* є розроблення системи підтримки прийняття рішень щодо можливості сурогатного материнства на основі норм цивільного права, для якої спочатку слід розробити правила та метод підтримки прийняття рішень щодо можливості сурогатного материнства на основі цивільного права, що і є *метою даного дослідження*.

Правила і метод підтримки прийняття рішень щодо можливості сурогатного материнства на основі цивільного права

Аналіз предметної галузі цивільного права щодо можливості донорства і трансплантації, проведений у [7], показав, що *для можливості проведення сурогатного материнства мають бути виконані наступні умови*:

- 1) потенційна сурогатна мати має бути повнолітньою;
- 2) потенційна сурогатна мати має бути дієздатною;
- 3) потенційна сурогатна мати повинна мати власну здорову дитину;
- 4) потенційна сурогатна мати повинна добровільно оформити письмову заяву;
- 5) потенційна сурогатна мати не повинна мати медичних протипоказань до вагітності та пологів;
- 6) потенційна сурогатна мати не повинна бути донором яйцеклітини;
- 7) потенційна сурогатна мати повинна виконувати всі розпорядження лікаря;
- 8) потенційна сурогатна мати повинна надати повну інформацію про стан свого здоров'я;
- 9) потенційні батьки повинні мати медичні показання до сурогатного материнства;
- 10) потенційні батьки повинні мати генетичний зв'язок з майбутньою дитиною;
- 11) потенційні батьки повинні бути різностатевим подружжям;
- 12) сурогатне материнство повинне бути дозволене законодавством тієї країни, громадянами якої є потенційні батьки;
- 13) потенційні батьки повинні бути дієздатними;
- 14) вік обох потенційних батьків становить 21 і більше років;
- 15) потенційні батьки не повинні бути позбавлені батьківських прав (або повинні мати поновлені батьківські права);
- 16) потенційні батьки не повинні бути стороною договору сурогатного материнства, який було розірвано з їхньої вини;

17) потенційні батьки не повинні бути усиновлювачами (опікунами, піклувальниками, прийомними батьками-ми, батьками-вихователями) іншої дитини, усиновлення або опіку над якими було скасовано або визнано недійсним з вини цього подружжя;

18) потенційні батьки не повинні перебувати на обліку або на лікуванні у психоневрологічному чи наркологічному диспансері;

19) потенційні батьки не повинні зловживати спиртними напоями або наркотичними засобами;

20) потенційні батьки повинні мати постійне місце проживання та постійний зарібок (дохід);

21) потенційні батьки не повинні страждати на хвороби, перелік затверджені Міністерством охорони здоров'я України;

22) потенційні батьки не повинні бути засуджені за злочини проти життя і здоров'я, волі, честі та гідності, статевої свободи та статевої недоторканності особи, проти громадської безпеки, громадського порядку та моральності, у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів, не повинні мати непогашеної чи не знятої в установленому законом порядку судимість за вчинення інших злочинів;

23) потенційні батьки не повинні потребувати постійного стороннього догляду за станом здоров'я;

24) потенційні батьки не можуть бути особами без громадянства;

25) медична установа, яка виконує та супроводжує сурогатне материнство, повинна надавати необхідну, повну і достовірну інформацію про послугу;

26) медична установа, яка виконує та супроводжує сурогатне материнство, повинна надавати інформацію про послугу до укладення договору про застосування допоміжних репродуктивних технологій;

27) медична установа, яка виконує та супроводжує сурогатне материнство, повинна надавати повну інформацію про можливі варіанти запліднення;

28) медична установа, яка виконує та супроводжує сурогатне материнство, повинна надавати всебічну та детальну консультацію щодо процедури імплантації ембріону сурогатній матері;

29) медична установа, яка виконує та супроводжує сурогатне материнство, повинна надавати медичні послуги з використанням сучасних методів діагностики і лікування;

30) медична установа, яка виконує та супроводжує сурогатне материнство, повинна забезпечувати участь висококваліфікованого медичного персоналу для надання послуг;

31) в договорі повинні бути описані наслідки невиношування плоду;

32) в договорі повинні бути описані наслідки народження неповноцінної дитини;

33) в договорі повинні бути описані наслідки народження дитини з фізичними або психічними вадами;

34) в договорі повинні бути описані наслідки народження дитини з вродженими аномаліями;

35) в договорі повинні бути описані наслідки мертвородження;

36) в договорі повинен бути описаний порядок дій на випадок, якщо народяться близнюки, то $k=k+1$.

Дерево рішень щодо можливості сурогатного материнства на основі цивільного права представлено на рис. 1.

Рис. 1. Дерево рішень щодо можливості сурогатного материнства на основі цивільного права

Метод підтримки прийняття рішень щодо можливості сурогатного материнства на основі цивільного права представлений на рис. 2.

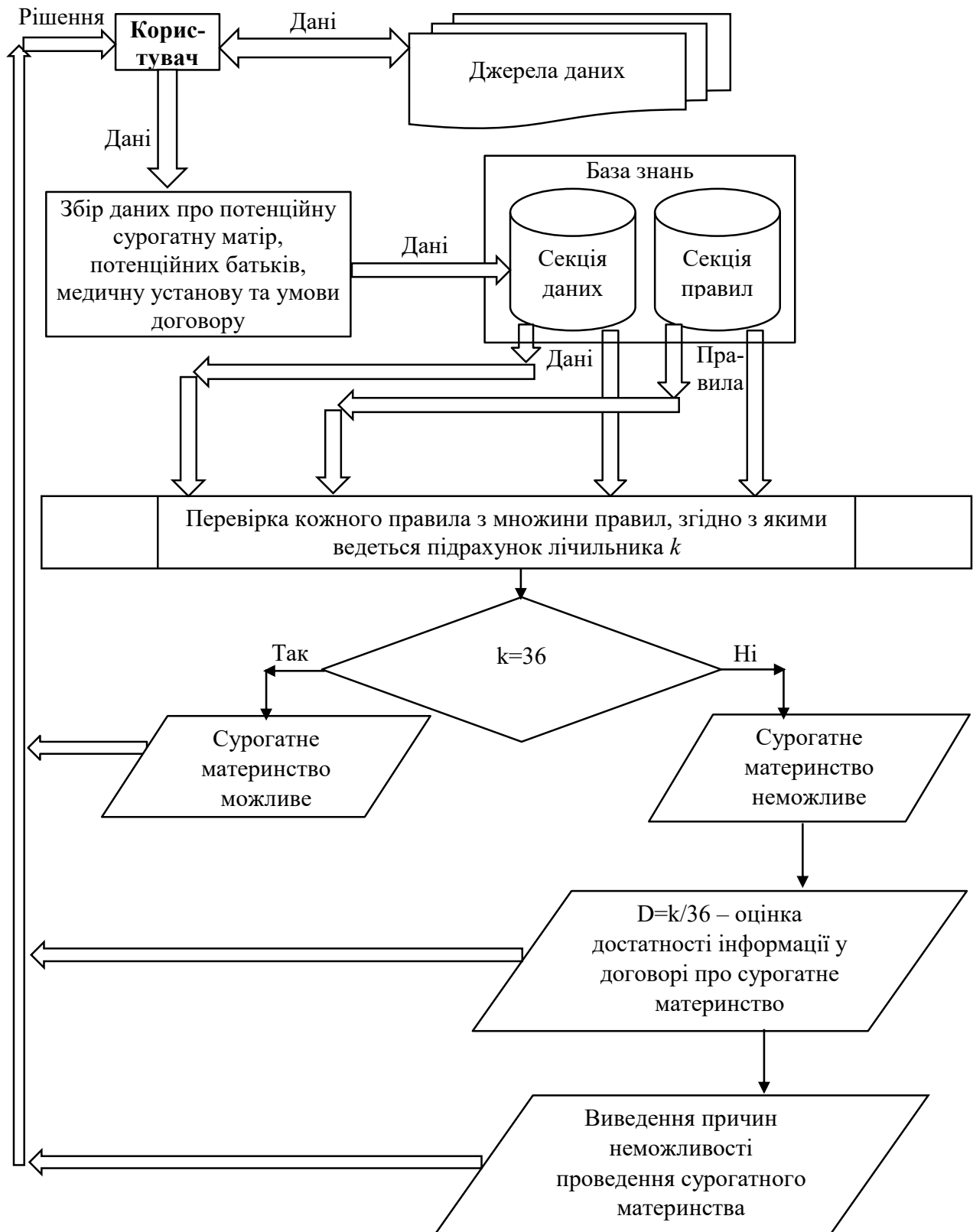

Рис. 2. Метод підтримки прийняття рішень щодо можливості сурогатного материнства на основі цивільного права

Розроблені правила та метод підтримки прийняття рішень щодо можливості сурогатного материнства на основі цивільного права відображають особливості прийняття рішення щодо проведення або не проведення сурогатного материнства на основі дотримання вимог цивільного законодавства для такої процедури, забезпечують адаптацію до особливостей предметної галузі та є теоретичним підґрунтям для

розроблення системи підтримки прийняття рішення щодо можливості сурогатного материнства на основі цивільного права.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямі

Важливим показником стану репродуктивного здоров'я населення є можливість народження дитини. 10-15% українських сімей є безплідними. Більшість з них вдаються до застосування допоміжних репродуктивних технологій, які наразі бурхливо розвиваються в Україні. Суть сурогатного материнства полягає у тому, що запліднена яйцеклітина пересаджується до організму генетично сторонньої жінки, яка виношує і народжує дитину не для себе, а для подружжя, яке з різних причин не може мати дітей.

На сьогодні актуальною задачею є розроблення системи підтримки прийняття рішень щодо можливості сурогатного материнства на основі норм цивільного права, для якої спочатку слід розробити правила та метод підтримки прийняття рішень щодо можливості сурогатного материнства на основі цивільного права, що і є метою даного дослідження.

Розроблені правила та метод підтримки прийняття рішень щодо можливості сурогатного материнства на основі цивільного права, які ґрунтуються на врахуванні вимог, наданих експертами галузі медичного права щодо процедури сурогатного материнства, унеможливають прийняття некоректних (неправомірних) рішень щодо можливості/неможливості сурогатного материнства. Використання розробленого методу забезпечує обґрунтоване та юридично коректне рішення щодо можливості або неможливості проведення процедури сурогатного материнства, підвищує рівень коректності прийнятих рішень щодо сурогатного материнства, формалізує процес прийняття рішень щодо можливості сурогатного материнства та є теоретичним підґрунтям для розроблення системи підтримки прийняття рішення щодо можливості сурогатного материнства на основі цивільного права.

Література

1. Наказ Міністерства охорони здоров'я «Про затвердження Порядку застосування допоміжних репродуктивних технологій в Україні» від 09.09.2013 року №787 // Офіційний вісник України від 01.11.2013 р., –№ 82 – С. 446. – Стаття 3064.
2. Holovashchuk A. Auxiliary reproductive technologies as a way to exercise the right to maternity / A. Holovashchuk. – Proceedings of International Scientific and Practical Conference “Rule of law, legality and human rights”, 2012. – P. 32.
3. Interpretation of the Ministry of Justice of Ukraine “Determination of the origin of the child by the parents at the state registration of birth” of 11.05.2012. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/n0016323-12>.
4. Talanov Y. Surrogate motherhood: moral and legal aspects / Y. Talanov // Proceedings of Kharkiv National Pedagogical University named after S. Skovoroda "LAW". – 2012. – Vol. 19. – Pp. 23-25.
5. Герц А. А. Договірні зобов'язання у сфері надання медичних послуг / А.А. Герц. – Хмельницький : ФОП Мельник А. А., 2015. – 250 с.
6. Syerov Y. Method of the Data Adequacy Determination of Personal Medical Profiles / Y. Syerov, N. Shakhovska, S. Fedushko // Advances in Intelligent Systems and Computing. – 2020. – Vol. 902. – Pp. 333-343.
7. Hovorushchenko T. Concept of Intelligent Decision Support System in the Legal Regulation of the Surrogate Motherhood / T. Hovorushchenko, A. Herts, Ye. Hnatchuk // CEUR-WS. – 2019. – Vol. 2488. – Pp. 57-68.

References

1. Order of the Ministry of Health “On Approval of the Procedure for the Use of Assisted Reproductive Technologies in Ukraine No. 787 of 09.09.2013”, Official Journal of Ukraine, vol. 82, 2013, p. 446.
2. A. Holovashchuk. Auxiliary reproductive technologies as a way to exercise the right to maternity. – Proceedings of International Scientific and Practical Conference “Rule of law, legality and human rights”, 2012. – P. 32.
3. Interpretation of the Ministry of Justice of Ukraine “Determination of the origin of the child by the parents at the state registration of birth” of 11.05.2012. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/n0016323-12>.
4. Y. Talanov. Surrogate motherhood: moral and legal aspects // Proceedings of Kharkiv National Pedagogical University named after S. Skovoroda "LAW". – 2012. – Vol. 19. – Pp. 23-25.
5. A. Herts. Contractual obligations in the field of medical services. – Khmelnytskyi: FOP Melnyk A. A., 2015. – 250 p.
6. Y. Syerov, N. Shakhovska, S. Fedushko. Method of the Data Adequacy Determination of Personal Medical Profiles // Advances in Intelligent Systems and Computing. – 2020. – Vol. 902. – Pp 333-343.
7. T. Hovorushchenko, A. Herts, Ye. Hnatchuk. Concept of Intelligent Decision Support System in the Legal Regulation of the Surrogate Motherhood // CEUR-WS. – 2019. – Vol. 2488. – Pp. 57-68.